

I. ROZPRAWY I ANALIZY

DOI: 10.17951/et.2015.27.201

Andrzej S. D y s z a k
(Bydgoszcz)

O ZAPISANYM SŁOWNICTWIE MNIEJSZOŚCI SEKSUALNYCH¹

Środowisko osób homoseksualnych, biseksualnych i transgenderowych (nazywane ogólnie *mniejszościami seksualnymi*) wytworzyło typowy dla siebie język, w tym przede wszystkim słownictwo. Podstawowym kryterium wyodrębnienia wyrazów, wyrażeń i zwrotów specyficznych dla tego socjolektu jest ich dyferencyjność w stosunku do standardowego języka ogólnego. W artykule zebrano rozproszone w różnych zapisach (najczęściej internetowych) słownictwo charakterystyczne dla mniejszości seksualnych oraz dokonano jego charakterystyki. Stwierdzono, że większość stanowią neologizmy (semantyczne i słowotwórcze), mniej liczną grupę zaś – zapożyczenia (wewnętrzne – z polszczyzny potocznej – i zewnętrzne – z języka angielskiego).

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że slang polskich mniejszości seksualnych spełnia przede wszystkim funkcję spajającą to środowisko i pozwala na ekspresywne porozumiewanie się osób, które z nim się utożsamiają; cechuje go też swoista „zawodowość”, natomiast w najslabszym stopniu ujawnia się w nim funkcja utajniania komunikacji.

SŁOWA KLUCZOWE: socjolekt, slang, mniejszości seksualne, neologizmy, zapożyczenia

¹ Artykuł ten jest poszerzoną i znacznie zmienioną wersją referatu wygłoszonego na XXII konferencji z cyklu „Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny” (Gniezno, 20–22.09.2012 r.), zatytułowanego *O kilku słowniczkach slangu gejowskiego* (ponaddwuletni okres oczekiwania na wydanie materiałów pokonferencyjnych był powodem wycofania przygotowanego do druku tekstu). Różne słowniki i słowniczki internetowe, które są podstawowymi źródłami opisywanego materiału leksykalnego, zawierają słownictwo nie tylko gejów, ale i innych mniejszości seksualnych. Poza tym źródłami analizowanego słownictwa są obok słowni(cz)ków także inne teksty internetowe (w tym: blogi), których autorzy omawiają znaczenie i użycie niekiedy tylko jednego słowa slango-

Wyrażeniem *mniejszości seksualne*² nazywa się środowiska osób homoseksualnych, biseksualnych i transgenderowych / transgenderycznych³. Dla ich nazwania stosuje się także akronim LGBT (z ang. *Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders*), który poszerza się o kolejne litery sygnalizujące inne jeszcze osobowe typy tożsamości seksualnej, por. LGBTQ (*Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders, Queer*⁴), LGBTQA (*Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders, Queer, Asexuals*⁵), lub wskazujące osoby przyjazne mniejszościom seksualnym, por. LGBTQF (*Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders, Queer, Friends*⁶). Próba opisu specyficznego słownictwa, jakie charakteryzuje język tych osób, a które jest związane z ich odmienną niż w wypadku większości ludzi orientacją seksualną lub odbiegającą od powszechnych wyobrażeń tożsamością płciową, mieści się w obszarze *queer studies*. Celem mojego artykułu jest zebranie rozproszonych zapisów (najczęściej internetowych) odpowiedniego słownictwa⁷ oraz jego charakterystyka leksykalna i semantyczna.

Warto na wstępie bliżej scharakteryzować środowisko, którego język ma być przedmiotem opisu, zastanawiając się jednocześnie nad przypisaniem mu kategorii subkultury⁸, a w konsekwencji badanemu słowni-

² Zob. hasło *mniejszość 2.* w internetowym *Wielkim słowniku języka polskiego* (www.wsjp.pl), gdzie wyrażenie *mniejszość seksualna* występuje jako jedno z wielu luźnych połączeń wyrazowych z rzeczownikiem *mniejszość*.

³ Słowniki języka polskiego nie notują rzeczownika *transgenderyzm*. Wyjaśnienie jego znaczenia przynosi np. Wikipedia, por. „Transgenderyzm – z łac. *trans* (poza, poprzez, po drugiej stronie) oraz ang. *gender* (płeć) – tożsamość płciowa odbiegająca od stereotypowych wyobrażeń na temat ról płciowych, ról społecznych, zachowań, ubioru itp., przynależnych kobietom lub mężczyznom. Transpłciowość jest formą tożsamości płciowej (samoidentyfikacja jako mężczyzna, kobieta), która nie zgadza się z «rodzajem przypisanym» (identyfikacja w oczach innych jako kobieta bądź mężczyzna na podstawie płci fizycznej/genetycznej). Transgender nie pociąga za sobą ustalonej orientacji seksualnej. Jest ogólnym terminem, odnoszącym się do całej różnorodności jednostek, zachowań i grup”.

⁴ Osoby niepewne swojej orientacji seksualnej.

⁵ Osoby aseksualne.

⁶ Przyjaciele.

⁷ Stąd w tytule określenie przedmiotu opisu przymiotnikiem *zapisane* (chodzi o słownictwo w jakiś sposób udokumentowane, choć w niektórych wypadkach przywoływane w artykule strony internetowe są już niedostępne).

⁸ Ewa Kołodziejek definiuje subkulturę jako „wydzielony według jakiegoś kryterium segment życia społecznego i jego kultury” (Kołodziejek 2005: 15), przywołując dalej także pojęcie spójne grupy społecznej i jej kultury (Kołodziejek 2005: 36). Odniesienie rzeczownika *subkultura* do grupy osób przynosi także definicja drugiego z jego znaczeń, jakie podaje się w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego*: b) ‘**grupa ludzi**, których łączą wzory, zasady, normy odmienne od przyjętych przez ogół społeczeństwa, przejawiające się np. w ubiorze i wyglądzie zewnętrznym’ (Dubisz 2008; wszystkie podkreślenia w cytowa-

twu – statusu socjolektu⁹. Wskazaną wspólnotę środowiskową cechują zjawiska, które uznaje się za wyznaczniki subkultury¹⁰, wśród nich bezsprzecznie do najważniejszych należy język¹¹. Nie bez znaczenia jest wszakże fakt, że tę grupę społeczną charakteryzuje też swoista twórczość literacka i artystyczna, w tym: dzieła filmowe, malarstwo, grafika czy rzeźba, np. o tematyce homoerotycznej, stanowiące integralną część kultury *per se*¹².

Podstawowym kryterium wyodrębnienia wyrazów, wyrażeń i zwrotów specyficznych dla tego (jak i dla każdego) socjolektu jest ich dyferencyjność w stosunku do standardowego języka ogólnego¹³. Trzeba jednakże pamiętać o tym, że przedstawiciele opisywanej społeczności, jeśli używają właści-

nych w niniejszym artykule definicjach słownikowych są moje – A.S.D.). W przywołanych ujęciach pojęcia subkultury ważne jest to, iż nie jest ono w żaden sposób wartościowane (ma to istotne znaczenie w wypadku mniejszości seksualnych, które w debacie społecznej i politycznej są często piętnowane).

⁹ W tradycji językoznawczej dla języka nieterytorialnej grupy społecznej rezerwuje się termin *slang* (z jęz. ang.) i jego synonimy: *żargon* (z jęz. franc.) i *argot* (także z jęz. franc.), zob. odpowiednie hasła w *Encyklopedii językoznawstwa ogólnego* (Polański 1995).

¹⁰ O wyznacznikach subkultury zob. np. Gwozda, Krawczak 1996: 186. Por. też pierwszą z definicji znaczeń rzeczownika *subkultura* w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (kwalifikowanego tam jako termin socjologiczny): a) ‘wzory, zasady, normy zwyczajowe przyjęte i obowiązujące w grupie społecznej stanowiącej część większej zbiorowości, odmienne od wzorów, zasad, norm zwyczajowych przyjętych przez ogół społeczeństwa; p o d k u l t u r a’ (Dubisz 2008). E. Kołodziejek zwraca wszakże uwagę na ujemne nacechowanie rzeczownika *podkultura*, które nadaje mu przedrostek *pod-* (zob. Kołodziejek 2005: 15).

¹¹ E. Kołodziejek stwierdza, że język jest „podstawowym faktem każdej subkultury” (Kołodziejek 2005: 39) i że „od niego należy zaczynać jej całościowy opis” (Kołodziejek 2005: 39). Zgadzam się z postulatem Artura Rejtera, by badać socjolekt mniejszości seksualnych jako zjawisko społeczno-kulturowo-komunikacyjne (zob. Rejter 2013: 40, przypis 42).

¹² Można wymienić wielu twórców niekryjących swojej nieheteroseksualnej orientacji, którzy wywarli wpływ na globalną popkulturę, jak np. Andy Warhol – ikona pop-artu czy Pedro Almodóvar – prowokujący scenarzysta i reżyser filmowy, a także kulturę w ogóle, jak wielcy dyktatorzy mody: Christian Dior czy Yves Saint Laurent. Swojego rodzaju wydarzeniem kulturalnym w Polsce była wystawa *Ars Homo Erotica* w Muzeum Narodowym w Warszawie (11.06.2010–05.09.2010), której towarzyszyło wydanie albumu Pawła Leszkowicza *Art Pride. Polska sztuka gejowska* (Warszawa 2010), będącego pierwszym tak obszernym przeglądem tego nurtu sztuki. Autor albumu odkrywa „przed czytelnikami pokłady homoseksualnej estetyki, w Polsce często omijanej i dezawuowanej” (<http://culture.pl/pl/dzielo/pawel-leszkowicz-art-pride-polska-sztuka-gejowska>, dostęp: 14.06.2014).

¹³ Por. uwagi Bogdana Walczaka (2004: 30) dotyczące gwary miejskiej. Cechy, które wymienia (w tym wspomnianą dyferencyjność względem polszczyzny standardowej), można uznać za charakterystyczne dla wszystkich socjolektalnych odmian języka. Możliwe jest wszakże występowanie tych samym wyrażeń w innym socjolekcie.

wego sobie słownictwa, to tylko wówczas, kiedy są we własnym towarzystwie i w sytuacjach nieoficjalnych¹⁴, co na przykładzie środowiska gejów zilustrował Michał Witkowski w *Lubiewie* (2005).

W kontaktach z heteroseksualną większością społeczeństwa, a także z innym gejami w sytuacjach oficjalnych, homoseksualiści, podobnie jak reszta społeczeństwa, posługują się językiem standardowym (w jego oficjalnej lub potocznej odmianie)¹⁵. Jako stereotypową cechę językową gejów przedstawia się np. niezgodność używanych form rodzajowych z płcią biologiczną nadawcy – mówienie o sobie i/lub do innych gejów z wykorzystaniem przymiotnikowych czy czasownikowych form rodzaju żeńskiego, a także używanie kobiecych imion i pseudonimów (związanych np. z miejscem pracy), czego obraz przynosi wspomniana powieść Witkowskiego. Zjawisko to wszakże należy tylko do tzw. kampu¹⁶ i ani nie jest wyznacznikiem bycia gejem, ani nie jest typowe dla gejów.

¹⁴ Stanisław Grabias pisze o „typowych dla działalności danej grupy społecznej sytuacjach językowych” (Grabias 1994: 174). Można sądzić też, że nie wszystkie osoby charakteryzujące się inną tożsamością seksualną niż heteroseksualność w ogóle posługują się odpowiednim slangiem. Chodzi tu tylko o przedstawicieli mniejszości seksualnych, którzy w jakiś sposób integrują się i uczestniczą we wspólnych formach życia omawianej subkultury (np. chodzą do odpowiednich klubów, biorą udział w tzw. paradach równości). Jednakże, jak zauważa Janusz Omyliński (w artykule *Kod seks-czatów i slang gejów. Tajemny język branży*, zamieszczonym w serwisie „na temat”, zob. <http://natemat.pl/4759,kod-seks-czatow-i-slang-gejow-tajemny-jezyk-branzy>, dostęp: 14.06.2014), geje niebędący silnie związani z kulturą i społecznością homoseksualną mogą nawet nie znać większości określeń, choć część z nich jest jednak stosunkowo uniwersalna i rozpowszechniona.

¹⁵ Artur Rejter stwierdził, że prowadzone „z perspektywy socjolingwistycznej badania nad socjolektem gejów mogłyby doprowadzić do określenia, wręcz zawężenia, tej grupy jako wykluczonej, pozostającej w mniejszościowej opozycji wobec heteronormatywnego standardu kulturowo-komunikacyjnego” (Rejter 2013: 31). Jednakże sam cytowany autor używa w tym stwierdzeniu terminu *socjolekt*, a więc uznaje, że geje stanowią pewną grupę społeczną (bezsprzecznie jest to grupa mniejszościowa), która jako taka posługuje się swoistym kodem (choćby ograniczonym do słownictwa). Moim zdaniem badanie socjolektu gejów nie zakłada badania ani ich biolektu (na zasadzie przeciwstawiania go językowi heteroseksualnych mężczyzn), ani ich genderlektu (geje czy lesbijki nie stanowią jakichś odmiennych płci kulturowych; niewątpliwie ich specyficzny język jest uwarunkowany ich orientacją seksualną) oraz nie wyklucza uznawania badanego socjolektu za równouprawnioną (także z innymi socjolektami) odmianę języka polskiego.

¹⁶ Jedynym źródłem, w jakim można znaleźć wyjaśnienie znaczenia wyrazu *kamp*, jest *Wikipedia*, w której czytamy: „Słowo *Kamp* pochodzi od francuskiego slangowego terminu *camper*, który oznacza *pozować na kogoś, zachowywać się w przesadzony sposób*” (<http://pl.wikipedia.org/wiki/Camp>, dostęp: 14.06.2014). W dalszej części tego artykułu znajdujemy jednak informacje, że według oksfordzkiego *Słownika języka angielskiego* (*Oxford English Dictionary*) etymologia tego słowa jest nieznaną. Istotne są wszakże definicje znaczeń wyrazu *kamp* (jako przymiotnika – 1., 2. i jako rzeczownika – 3.), zaczerpnięte z tego właśnie słownika: 1) ‘ostentacyjne, przerysowane, afektowane, teatralne,

Naukowo opisanym językiem mniejszości seksualnych jest slang angielskich homoseksualistów o nazwie *polari*, którego geneza – jak się przypuszcza – sięga XVI wieku¹⁷. Odtworzył go i opisał Paul Baker, profesor na Wydziale Językoznawstwa i Języka Angielskiego Uniwersytetu w Lancaster¹⁸. Językoznawca ten w 2002 r. opublikował na temat *polari* dwie książki: *Fantabulosa: A Dictionary of Polari and Gay Slang* oraz *Polari: The Lost Language of Gay Men*. Pierwsza z nich zawiera dwa słowniki: *Dictionary of Polari* (s. 9–62) i *Dictionary of Gay Slang* (s. 69–216). We wstępie do *Fantabulosy*¹⁹ Baker napisał, że język *polari* chronił gejów, a zarazem odgrywał rolę pewnego rodzaju radaru (nazywanego w slangu *gaydarem*) pozwalającego im rozpoznać innych gejów²⁰. Język ten czerpał między innymi z gwary miejskiej Londynu, z takich języków etnicznych, jak włoski, prowansalski, francuski, a także z angielskich gier słownych²¹. Szczyt swojego użytkowania *polari* osiągnął w latach 50. XX wieku, kiedy w Wielkiej Brytanii stosowano represje wobec homoseksualistów. Legalizacja homoseksualizmu w Anglii i Walii w 1967 r. spowodowała, że potrzeba tajemnej formy komunikacji nie była już tak silna i slang powoli przestał być używany²².

W Internecie dostępne są inne jeszcze anglojęzyczne słowniczki slangu środowisk homoseksualnych. Najobszerniejszy z nich to *GLTB Slang Dictionary* (dalej: GLTBSD) zawierający słownictwo zebrane przez Andreja Koymasky'ego²³ z wielu źródeł, m.in. z pracy Kena Cage'a *The Language of Kinks and Queens. A History and Dictionary of Gay Language in South Africa* (Houghton 2003), z *Robert Scott's Gay Slang Dictionary*, który jest

zniewieściale lub homoseksualne', 2) 'naśladowujące lub charakterystyczne dla homoseksualistów', 3) 'męczyzna zachowujący się w ten sposób'.

¹⁷ Por. artykuł *Gejowski język na wymarciu* na portalu Queer.pl (<http://queer.pl/news/191755/gejowski-jezyk-na-wymarciu>, dostęp: 14.06.2014).

¹⁸ Jego zainteresowania badawcze obejmują m.in. zagadnienie języka i tożsamości seksualnej (*language and gender/sexual identities*). Uczestniczy on w programie badawczym *The Research in Language, Gender and Sexuality (Badania języka, płci i seksualności)*. Więcej zob. na <http://www.ling.lancs.ac.uk/profiles/Paul-Baker/>, dostęp: 14.06.2014.

¹⁹ Książka jest dostępna w Internecie on-line na stronie <http://books.google.pl/books>.

²⁰ Por. wywiad z Pauliem Bakerem *How Bona to Vada Your Dolly Old Eek* (<http://www.polarimagazine.com/interviews/paul-baker-interview/>, dostęp: 14.06.2014).

²¹ Te i inne informacje na temat tajemnego języka angielskich gejów są dostępne na stronie Wydziału Językoznawstwa i Języka Angielskiego Uniwersytetu w Lancaster, za tytułowanej *Polari: The Lost Language of Gay Men* (<http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/paulb/polari/home.htm>, dostęp: 14.06.2014).

²² Warto w tym miejscu dodać, że *polari* został uznany przez naukowców z uniwersytetu w Cambridge za „język zagrożony” (*endangered language*), zob. *Polari: The Lost Language of Gay Men* (<http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/paulb/polari/home.htm>, dostęp: 14.06.2014).

²³ Zob. <http://andrejkoymasky.com/lou/dic/dic00.html>, dostęp: 14.06.2014.

słownikiem internetowym dostępnym on-line²⁴, a także ze słownika *polaris*²⁵. Istnieją oczywiście podobne slangowe odmiany innych języków etnicznych²⁶.

Kultura polskich gejów nie dorobiła się takiego slangu jak *polaris* choćby dlatego, że homoseksualizm nigdy nie był w Polsce karalny, a ze względu na silny wpływ Kościoła katolickiego zjawisko odmiennej niż heteroseksualna orientacji seksualnej niemalże do końca XX w. było tematem tabu. Być może też nie wytworzyła się tak silna społeczność gejowska, która potrzebowałaby swojego (swoistego) języka (słownictwa). Wszakże istniał on (i istnieje), co w nieco przerysowany (karykaturalny) sposób zilustrował wspomniany już autor *Lubiewa*²⁷, a publicyści zajmujący się omawianą problematyką dostrzegają nawet rozwój tej środowiskowej odmiany języka²⁸.

Jedynym znanym mi drukowanym słowniczkiem slangu polskich homoseksualistów jest zbiór 38 wyrazów i wyrażenia zatytułowany *Gejowsko-lesbijski slang* (dalej: GLS), który Robert Biedroń zamieścił w końcowej części swojego *Tęczowego elementarza* (zob. Biedroń 2007: 118–119). Poza tym w Internecie dostępnych jest (lub było) kilka innych amatorskich minisłowniczków omawianego slangu, zawierających od kilku do kilkudziesięciu wyrazów, wyrażenia i zwrotów. Elementy słowniczków zawiera też kilka artykułów i blogów zamieszczonych w Internecie, a dotyczących slangu społeczności gejowsko-lesbijskiej.

GLS zawiera następujące jednostki słownikowe: *bear, branża, broodway, butch, ciota, coming-out, czajnik, człowiek z orkiestry, dark room, drag queen, drag king, dyke, dziobak, gejdar, heteryczka, heteryk, hokeista, homik, koleżanka, lalunia, lesba, leska, luj, mąż, miś, outing, pedał, pedatówka, pigalak, pikieta, przegięty, rodzina, skate, skórkwiec, skrytka, sniker/sneaker, świeże mięso, żona*. Podobny zbiór (obejmujący 41 haseł) znajdował

²⁴ Zob. <http://odps.org/glossword/index.php?a=index&d=8>, dostęp: 14.06.2014.

²⁵ Zob. też inne podobne słowniki, np. *Queer Slang in the Gay 90's* (http://atleb.tripod.com/ordbok/queer_slang_in_the_gay_90s.htm, dostęp: 14.06.2014), *51 Gay Slang Phrases You've Never Heard Before* (<http://thoughtcatalog.com/nicolang/2013/09/51-gay-slang-phrases-youve-never-heard-before/>, dostęp: 14.06.2014).

²⁶ Na stronach *Homopedii*, *wolnej encyklopedii LGBT* znajdziemy np. slang japoński (zob. http://www.homopedia.pl/wiki/Japoński_slang_LGBT, dostęp: 14.06.2014), z kolei na stronach rosyjskiej *Wikipedii* (<http://ru.wikipedia.org/wiki/ЛГБТ-сленг>, dostęp: 14.06.2014) podaje się słownictwo LGBT z języków: angielskiego (*polaris*) i angielskiego używanego w Republice Południowej Afryki oraz niemieckiego i rosyjskiego.

²⁷ Socjolekt bohaterów tej powieści stał się przedmiotem opisu w jednym z moich wcześniejszych artykułów, zob. Dyszak 2012b.

²⁸ Np. J. Omyliński (zob. *Kod seks-czatów i slang gejów...*, zob. przypis 14) upatruje przyczyny wskazanego zjawiska w funkcjonowaniu (oficjalnie!) licznych klubów gejowskich i w upowszechnieniu się Internetu.

się na niedostępnym już blogu Roberta Biedronia²⁹ (dalej: NS). Różnica między tymi słowniczkami polega na tym, że w drugim brakuje odnotowanego w *Tęczowym elementarzu* rzeczownika *rodzina*, a występują (nieobecne w *Tęczowym elementarzu*) słowa: *grzebień*, *ryba*, *rybka* i *torebka*. Nieco inaczej też (z formalnego punktu widzenia) definiowany jest rzeczownik *ciota*: w GLS Biedroń używa w jego definicji przymiotnika *zniewieściały*, a w NS – przymiotnika *sfeminizowany*.

Z kolei autor *Małego słowniczka gejowskiego*³⁰ (dalej: MSG) umieścił w nim 19 haseł, wśród których znalazły się wyrazy uzupełniające przywołane wcześniej słowniczki Roberta Biedronia³¹: *aktyw*, *aktywny*, *bisex*, *cwel*, *dyskret*, *homofob*, *konkret*, *krypto gej*, *misiek*, *pasyw*, *pasynny*, *uniwersalny* i *żonaty*. W *Słowniku LGBTQ* (zawierającym 18 haseł) – z podtytułem *Żebyście wiedzieli o czym mówią w branży*³² (dalej: SLGBTQ) – pojawiły się jeszcze kolejne wyrazy: *biwak*, *bizon*, *femme*, *fiolet*, *kamp*, *lewy / lewa*, *nasz / nasza*, *przebranzowić się*, *queer*, *trans*, skróty *LGBTQ* (← *lesbijki*, *geje*, *bi*, *transeksualiści*, *queer*) i *YMCA* (z ang. *Young Men's Christian Association* – nazwa Związku Chrześcijańskiej Młodzieży Męskiej³³) oraz zwrot *być z branży* i zestawienie *tęczowa flaga*³⁴. Kilka innych słów, a mianowicie: *arabeska*, *gej*, *gejsza*, *gwiazda*, *hotelara*, *normalny*, *siostra*, przynosi też internetowy *Słownik podstawowych pojęć z życia gejów i lesbijek*³⁵ (dalej: SPPzŻGiL), który zgodnie z tytułem zawiera, oprócz wyrazów slangowych, także wyrazy i wyrażenia dotyczące seksualności osób nieheteroseksualnych, także wśród których większość należy do standardowej polszczyzny (*akt homo-*

²⁹ Jego adres był następujący: <http://robertbiedron.blog.onet.pl/Nasz-slang,2,ID148987687,n>, dostęp: 22.01.2012.

³⁰ Słownik ten znajdował się na <http://zapiskigeja.blox.pl/2011/01/Maly-sloowniczek-gejowski.html>, dostęp: 22.01.2012.

³¹ Inaczej niż w GLS i NS definiuje się tu rzeczownik *ciota*, a mianowicie: 'gej przesadnie e k s p r e s y w n y'.

³² Zob. http://warszawa.gazeta.pl/warszawa/1,34889,8148024,Sloownik_LGBTQ_Zebyście_wiedzieli_o_czym_mowia_branzy.html, dostęp: 14.06.2014.

³³ *YMCA* to jednocześnie tytuł przeboju – uznawanego za kiczowaty – z 1978 r. zespołu Village People, który stał się hymnem gejów.

³⁴ W słowniku tym przypomniano też fragment wiersza Ludwika Jerzego Kerna *Trzecia płcieć* (przypisywany tam błędnie Jeremiemu Przyborze), w którym wystąpiły dwa ciekawe złożenia *chłopcodziewczyna* i *dziewczynochłopiec*. Tylko jeden z nich został odnotowany przez słownik Stanisława Jodłowskiego i Witolda Taszyckiego (1968), na który powołuje się Jan Wawrzyńczyk (2000 i 2013). Obydwa złożenia są przedmiotem opisu w artykule Beaty Burskiej-Ratajczyk (2004).

³⁵ Dostępny 20.01.2012 na <http://homogwiazdy.eii.com.pl/art-2009-11-sloownik-geja-i-lesbijki.html> (obecnie strona nie istnieje). W słowniku tym rzeczownikowi *ciota* przypisuje się (podobnie jak w MSG) węższe znaczenie niż w słowniczkach Biedronia, por. 'S t a r y, zniewieściały homoseksualista'.

seksualny, bary homoseksualne, biseksualista, heteroseksualista, homoseksualista, homoseksualista typu silacz, homoseksualista utajony, lesbijka, łaźnie, różowe balety, sadomasochista, sodomia, transwestyta, ukrywający się gej), a także jeden termin łaciński *fellatio* (← *fellare* ‘ssać’).

W przywołanym już wcześniej artykule pt. *Kod seks-czatów i slang gejów. Tajemny język branży*³⁶ (dalej: KSCziSG) Janusz Omyliński przywołuje i omawia, obok niektórych już wymienionych wyżej wyrazów, wyrażeni i zwrotów, jeszcze takie, jak *adidki*, *branżówka*, *dres* (*dresy*), *dziadek*, *gej radar*, *kesz*, *klub branżowy*, *krypto*, *lokum*, *normalny* (w innym znaczeniu niż w SPPzŻGiL), *ojciec*, *soksy*, *wyautowanie*, a także skróty *a*, *p*, *u* stosowane (przede wszystkim) w internetowym kodzie pisanym. Z kolei autor artykułu *Słownik homoseksualistów*³⁷ podpisanego *Otryt* (dalej: SH) w ironiczny sposób (gdyż na początku swojego tekstu stwierdza: „Środowisko homoseksualne próbuje narzucić swój język całemu społeczeństwu”) komentuje kilka słów wybranych ze słownika zamieszczonego na niedostępnej już stronie internetowej stowarzyszenia homoseksualistów³⁸. Spośród wyrazów przywołanych w omawianym artykule, a nieodnotowanych w wyżej omówionych słowniczkach i artykułach, wymienić można tylko przymiotnik *gejowski*. Natomiast na blogu *Zapiski geja*³⁹ (dalej: ZG) jego autor uzupełnił swój MSG wpisami zatytułowanymi: *Dyskret*, *kilka uwag o dyskretach*, „*Szukam na związek*” – czyli *na wyłączność*, *Gay-friendly lokale*, *Gej radar*, *Z wizytą w darkroomie*. Spośród omówionych w ten sposób czterech wyrazów slangowych odnotować należy (jako nowy) przymiotnik *gay-friendly*, użyty najczęściej w zestawieniach: *lokal / lokale gay-friendly*, *miejsce gay-friendly*, *dyskoteki gay-friendly*.

Nie wszystkie wyekscerpowane z tych źródeł wyrazy można uznać za slangowe, ponieważ rzeczowniki *bisex* (z MSG), *ciota* i *pedał* (z GLS), *gej* (z SPPzŻGiL) oraz przymiotnik *gejowski* (SH) należą do potocznej odmiany polszczyzny ogólnej⁴⁰. Ostatecznie zatem zebrane słownictwo charaktery-

³⁶ Zob. przypis 14.

³⁷ Zob. http://forum.gazeta.pl/forum/w,210,2955534,2956607,Sownik_homoseksualistow.html, dostęp: 14.06.2014.

³⁸ Jej adres podany w artykule to www.republika.pl/sempe/Kompe9.htm.

³⁹ Słownik zawierała strona http://zapiskigeja.blox.pl/tagi_b/161927/sownik-gejowski.html, dostęp 22.01.2012.

⁴⁰ Wszystkie odnotowane w takich znaczeniach jak w słowni(cz)kach slangowych jako potoczny w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (Dubisz 2008). Trzeba wszakże zaznaczyć, że wyraz *pedał* jest w slangu gejów (w przeciwieństwie do języka ogólnego) nienacechowany negatywnie. J. Omyliński tak pisze o użyciu tego określenia: „Gdy jest stosowane przez osobę spoza «branży», albo niezaprzyjaźnioną – jest wulgarnym słowem, jednak używane między gejami, czy ich bliskimi znajomymi – jest neutralnym, czy wręcz przyjaznym określeniem” (*Kod seks-czatów i slang gejów...*, zob. przypis 14). Są

styczne dla slangu osób homoseksualnych i transgenderowych obejmuje 90 haseł (74 rzeczowników⁴¹, 1 przymiotnik, 1 czasownik, 8 zestawień, 1 zwrot, 5 skrótów). Większość z nich to neologizmy: znaczeniowe (neosemantyzmy) i strukturalne (słowotwórcze i frazeologiczne)⁴².

Neosemantyzmy (tylko wyrazowe) można podzielić na trzy bardziej szczegółowe podklasy wyróżnione na podstawie porównania ich znaczeń ze znaczeniami homonimicznych wyrazów obecnych w innych odmianach polszczyzny (standardowej, potocznej, specjalistycznej/środowiskowej⁴³):

1) neologizmy powstałe w wyniku całkowitej zmiany zakresu znaczeniowego:

a) wyrazu standardowego, jak *czajnik* (zob. w GLS ‘sfeminizowana poza u mężczyzny’⁴⁴), *grzebień* (zob. w NS ‘kobieta’), *koleżanka* (zob. np. w GLS ‘homoseksualny kolega’), *mąż* (zob. np. w KSCZiSG ‘osoba, z którą jest się w stałym związku’), *rodzina* (zob. w GLS ‘środowisko gejowsko-lesbijskie’), *ryba* (zob. w NS ‘kobieta’), *torebka* (zob. w NS ‘kobieta’), *żona* (zob. w KSCZiSG ‘osoba, z którą jest się w stałym związku’⁴⁵);

b) wyrazu potocznego, jak *lalunia* (zob. np. w GLS ‘partner pasywny’), *luj* (zob. np. w GLS ‘typ mężczyzny heteroseksualnego’);

c) wyrazu specjalistycznego/środowiskowego, jak *arabeska* (por. *Arabski, gejsze, hotelary* w SPPzŻGiL ‘młodzi chłopcy, którzy zawierają kontakty ze starszymi panami’), *bizon* (zob. w SLGBTQ ‘osoba biseksualna’),

i takie głosy: „Coraz bardziej słowo «pedał» staje się zwykle, przeźroczyste – nie jest już wulgaryzmem jak kiedyś, a tylko pikantnym językowym podkreślnikiem” (*Pedalski samobój językowy*, <http://homiki.pl/index.php/2007/11/pedalski-samobj-jzykowy/>, dostęp: 14.06.2014).

⁴¹ W tej grupie znajduje się – genetycznie rzecz ujmując – 8 przymiotników, w tym dwa homofoniczne, por. *przeięty, żonaty, lewy/lewa, uniwersalny, pasywny, aktywny, normalny₁, normalny₂*, i jeden zaimek (w dwóch wariantach rodzajowych): *nasz/nasza*. Rzeczownikowi *darkroom* odpowiada zestawienie *dark room*, natomiast *coming out* czy *comming out* uznają tylko za graficzne wersje rzeczownika *coming-out*.

⁴² Por. klasyfikację neologizmów proponowaną przez S. Grabiasa (1994: 177).

⁴³ Podstawą poniższej klasyfikacji są kwalifikatory (lub ich brak) zamieszczone w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (Dubisz 2008). Obecność potocyzmów nieodnotowanych w tym słowniku sprawdzono w *Słowniku polszczyzny potocznej* (Anusiewicz, Skawiński 1996). W nawiasach cytuję definicje ze słowni(cz)ków slangowych, w których zachowują oryginalny ich zapis, w tym: wielkie litery i interpunkcję, nie zawsze zgodną z zasadami poprawnościowymi.

⁴⁴ Znaczenie to nawiązuje do kształtu wygiętego często lejkowatego zakończenia czajnika, przez które nalewa się z niego jakiś płyn (por. Dubisz 2008: *dziobek/dzióbek*).

⁴⁵ Autor artykułu uzupełnia tę definicję dodatkową informacją: „W takich relacjach, niektórzy homoseksualiści mówią do siebie żeńskimi formami swoich imion”. Pozwala ona stwierdzić, że hasło *żona* odnosi się do jednego z dwóch mężczyzn pozostających w związku homoseksualnym.

branża (zob. np. w KSCziSG 1. ‘środowisko gejowskie albo gejowsko-lesbijskie’, 2. ‘kultura i społeczność homoseksualna’), *gejsza* (zob. *Arabeski, gejsze, hotelary* w SPPzŻGiL ‘Młodzi chłopcy, którzy zawierają kontakty ze starszymi panami’), *hokeista* (zob. np. w GLS ‘lesbijka’), *pikieta* (zob. np. w GLS ‘miejsce spotkań’), *przebranżowić się* (zob. w SLGBTQ ‘zmienić orientację’);

2) neologizmy powstałe w wyniku modyfikacji (zawężenia lub poszerzenia) zakresu znaczeniowego⁴⁶:

a) wyrazu standardowego, jak *biwak* (zob. w SLGBTQ ‘biwak w okolicach jeziora Košno’), *fiolet* (zob. w SLGBTQ ‘kolor lesbijek. Upamiętnia bukieciki lawendy, które homoseksualne kobiety w wiktoriańskiej Anglii nosiły jako znak rozpoznawczy’), *gwiazda* (zob. w SPPzŻGiL ‘atrakcyjny homoseksualista, zachowujący się jak kobieta’), *lokum* (w KSCziSG bez definicji, ‘pomieszczenie, w którym można spotkać się na seks’), *siostra* (zob. w SPPzŻGiL ‘zniewieściały homoseksualista’), *żonaty* (zob. w MSG ‘gej lub bi, który umawia się z gejami lub innymi bi na sex, o czym nie wie jego żona’);

b) wyrazu potocznego, jak *cwel*⁴⁷ (zob. w MSG ‘gej, który lubi być traktowany jak śmieć’), *dziadek* (zob. w KSCziSG ‘starszy gej’), *misiek* (zob. np. w KSCziSG ‘gej potężnie zbudowany albo z nadwagą’), *miś* (zob. np. w GLS ‘grubszy, owłosiony mężczyzna’), *ojciec* (zob. w KSCziSG 1. ‘starszy gej’, 2. dojrzały partner albo taki też sponsor’), *pigalak* (zob. np. w GLS ‘miejsce spotkań’);

3) neologizmy powstałe w wyniku zmiany lub modyfikacji zakresu znaczeniowego w powiązaniu z przejściem z klasy przymiotników lub zaimków do klasy rzeczowników, jak *aktywny* (zob. np. w KSCziSG ‘partner penetrujący w trakcie seksu analnego’), *lewy / lewa* (zob. w SLGBTQ ‘osoba homoseksualna’), *nasz / nasza* (zob. w SLGBTQ ‘z branży’), *normalny*₁ (zob. w KSCziSG ‘nie zniewieściały gej’), *normalny*₂ (zob. w SPPzŻGiL ‘heteroseksualista’), *pasywny* (zob. w MSG ‘gej, który przyjmuje członka’), *uniwersalny* (zob. w MSG ‘gej będący konkatencją aktywa i pasywa’⁴⁸).

⁴⁶ Właśnie o zwężaniu (specjalizacji) i rozszerzaniu (generalizacji) znaczeń jako zjawiskach związanych z wędrówką wyrazów z języka ogólnego do odmian środowiskowych pisał już w I poł. XX w. Witold Doroszewski (1927: 21).

⁴⁷ Rzeczownik *cwel* należy też do gwary przestępczej (więziennej), zob. definicję w *Słowniku tajemnych gwar przestępczych* (Stępnia 1993): ‘[...] mężczyzna służący seksualnie innym [...], więzień zgwałcony’.

⁴⁸ Zastosowany w tej definicji rzeczownik *konkatencja* jest – zgodnie z jego definicją w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* – terminem językowo-literackim (Dubisz 2008), więc jego użycie w tym wypadku nie jest trafne.

Motywacja tych zmian i modyfikacji znaczeniowych nie we wszystkich wypadkach jest łatwa do odczytania (por. np. *bizon*⁴⁹, *grzebień*, *hokeista*, *ryba*, *torebka*⁵⁰). Na pewno można wskazać neosemantyzmy powstałe w wyniku przesunięcia nazw (form) na zasadzie podobieństwa sensów (zmiany metaforyczne)⁵¹, np. *biwak*, *branża*, *cwel*, *czajnik*⁵², *dziadek*, *gejsza*⁵³, *gwiazda*⁵⁴, *koleżanka*, *lokum*, *mąż*, *misiek*, *miś*⁵⁵, *ojciec*, *pigalak*, *przebranżowić się*, *rodzina*, *siostra*⁵⁶, *żona*⁵⁷ (takie rzeczowniki, jak *koleżanka* i *siostra* są językowymi przykładami kampu, w którego ramach homoseksualiści udają kobiety). Za neologizm semantyczny powstały na zasadzie jednoczesnego przesunięcia nazwy (formy) i sensu (zmiana metaforyczno-metonimiczna) można uznać rzeczownik *pikieta*, gdyż najpierw musiała nastąpić zmiana metaforyczna ('osoby strajkujące/protestujące w pewnym

⁴⁹ Rzeczownik ten może być też uznany za neologizm słowotwórczy utworzony od nienotowanego w analizowanych słownikach skrócenia *bi* ← *biseksualista*.

⁵⁰ Być może jest to neologizm słowotwórczy utworzony od potocznego i obraźliwego rzeczownika *torba* – o kobiecie.

⁵¹ Pełną klasyfikację typów przesunięć znaczeniowych, opartą na koncepcji znaczenia, jaką Stefan Ullman wyłożył w pracy *The Principles of Semantics* z 1957 r., przedstawia w swoim artykule Grzegorz A. Kleparski (1999: 89).

⁵² Nazwa ta, motywowana semantycznie kształtem czajnika, jest świadectwem stereotypu geja (jako osoby zniewieściałej, którą można poznać po charakterystycznych ruchach), jaki wytworzył się w języku osób heteroseksualnych.

⁵³ Hasło *gejsza* zostało odnotowane także w MSSiMP w innym znaczeniu, gdzie przypisana mu definicja wskazuje także na jego złożoną budowę: „Gej – facet homo, Sza – cisza, cichy gej, ukrywający się” (byłby to więc neologizm słowotwórczy).

⁵⁴ Może to być kalka ang. *star*, por. odpowiednie hasło w GLTBSD: 1. „(camp) A homosexual that always tries to be in the limelight or be the life-of-the-party” ('homoseksualista, który zawsze próbuje być w centrum zainteresowania lub być duszą towarzystwa'; tłumaczenie własne – A.S.D.).

⁵⁵ *Misiek* (i wymieniony dalej *miś*) mogą być kalkami ang. *bear*, zob. w GLTBSD: 2. „[early 1980s] A hairy, fleshy, large, virile man, especially in the gay male community; a man, usually somewhat stouter than the average man, who has more body hair than most men. [...]” ('owłosiony, mięsisty, duży, męski mężczyzna, zwłaszcza w społeczności gejowskiej; mężczyzna, zwykle nieco tęższy niż przeciętny człowiek, który ma więcej włosów na ciele niż większość mężczyzn'; tłumaczenie własne – A.S.D.).

⁵⁶ W GLTBSD jest także hasło *sister*, znaczenie jednak jest nieco odmienne, choć bliskie znaczeniu z SPPzŻGiL: 1. „A man who prefers the passive role in anal intercourse” ('mężczyzna, który woli bierną rolę w stosunku analnym'; tłumaczenie własne – A.S.D.). W *polari* ma jeszcze inne znaczenie: „A close friend” ('bliski przyjaciel'; tłumaczenie własne – A.S.D.), które wydaje się bliskie przestarzałemu znaczeniu rzeczownika *siostra* w polszczyźnie ogólnej, 'kobieta bliska komuś ze względu na wspólne przekonania, wierzenia, pochodzenie społeczne, narodowe itp.' (Dubisz 2008 *siostra* 4).

⁵⁷ W GLTBSD jest hasło *wife*, którego definicja wyraźnie wskazuje, kogo w takim związku nazywa się *żoną*: „The submissive member of a gay sexual relationship, of a *marriage*” ('uległy partner w gejowskiej relacji seksualnej lub w stałym związku'; tłumaczenie własne – A.S.D.).

miejscu' → 'homoseksualiści stojący/spacerujący w określonym miejscu'), a następnie – zmiana metonimiczna ('homoseksualiści w określonym miejscu' → 'określone miejsca spotkań homoseksualistów').

Wśród neologizmów słowotwórczych można wyróżnić trzy podklasy ze względu na podstawę słowotwórczą:

1) neologizmy utworzone od wyrazów standardowych, jak *adidki* (← *adidas*), *dyskret* (← *dyskretny*), *heteryk* (← *heteroseksualista*), *homik* (← *homo* ← *homoseksualista*), *homofob* (← *homofobia*⁵⁸), *hotelara* (← *hotel*), *konkret* (← *konkretny*), *kryptogej* (← *krypto-* + *gej*), *lesba* (← *lesbijka*), *leska* (← *lesbijka*), *pedałówka* (← *pedał*), *skórkowiec* (← *skóra*), *skrytka* (← *skrywać się*), *trans*⁵⁹ (← *transwestyta* / *transseksualista*);

2) neologizmy utworzone od wyrazów slangowych, jak *aktyw*⁶⁰ (← *aktywny*), *branżówka* (← *branża*), *heteryczka* (← *heteryk*), *krypto* (← *kryptogej*), *pasyw* (← *pasywny*), *przeięty* (← *przeginać się*⁶¹), *rybka*⁶² (← *ryba*), *wyautowanie* (← *wyautować*⁶³);

3) neologizmy utworzone od terminów socjologicznych: *dres* (← *dre-siarz*).

Ze względu na funkcję formantu można wśród nich wyróżnić derywaty modyfikacyjne (*adidki*, *heteryczka*, *pedałówka*, *rybka*), mutacyjne (*branżówka*, *homofob*, *hotelara*, *skórkowiec*), transpozycyjne (*aktyw*, *dyskret*, *konkret*, *pasyw*, *przeięty*, *skrytka*, *wyautowanie*), czysto strukturalne (*heteryk*, *homik*, *krypto*, *kryptogej*, *lesba*, *trans*).

Do neologizmów słowotwórczych (w ujęciu czysto formalnym) trzeba by zaliczyć także rzeczownik *dziobak* (jako pochodny w stosunku do standardowego czasownika *dziobać*), jednakże jego slangowe znaczenie (zob. w GLS 'partner aktywny') wymagało metaforyzacji znaczenia czasownika *dziobać* ('uderzać dziobem/czymś ostrym' → 'być aktywnym w akcie seksualnym'). Ale na tym nie koniec, gdyż tak powstały *dziobak* jest homonimiczny do zoologicznej nazwy jednego ze ssaków, a więc staje się (sekundarnie) neosemantyzmem. Wszystkie wymienione wyżej neologizmy słowotwórcze są

⁵⁸ Brak odpowiedniego hasła w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (zob. Dubisz 2008), ale podaje się je już w internetowym *Słowniku języka polskiego PWN* (<http://sjp.pwn.pl/>).

⁵⁹ Hasło *trans* także w GLTBSD, a więc może to być zapożyczenie.

⁶⁰ Może to być także zapożyczenie z ang. *active*, zob. odpowiednie hasło w GLTBSD.

⁶¹ Czasownik nieodnotowany w analizowanych słownikach. Wyraz ten, jako slangowy, pojawia się w powieści *Lubiewo*.

⁶² Może to być jednakże neosemantyzm w stosunku do *rybki* z polszczyzny standardowej.

⁶³ Czasownik nieodnotowany w analizowanych słownikach, zatem *wyautowanie* może być kalką ang. *outing*, zob. odpowiednie hasło w GLTBSD.

utworzone zgodnie z tendencjami słowotwórczymi polszczyzny (brak tworów pozasystemowych)⁶⁴.

Neologizmy frazeologiczne to formalne połączenia albo wyrazów standardowych o znaczeniach niebędących sumą znaczeń wyrazów składowych, jak *człowiek z orkiestry* (w GLS ‘osoba ze środowiska gejowsko-lesbijskiego’)⁶⁵, *gej radar* (w KSCziSG ‘umiejętność rozpoznawania osób homoseksualnych dzięki komunikacji niewerbalnej’), *świeże mięso* (w NS i w GLS ‘nowa osoba w środowisku’)⁶⁶, *tęczowa flaga* (w SLGBTQ ‘symbol dumy LGBTQ’), albo wyrazów standardowych i slangowych, jak *być z branży* (zwrot ten nie został wyjaśniony w SLGBTQ, ale por. *branża* w NS, GLS, SLGBTQ ‘środowisko gejowsko-lesbijskie’), *klub branżowy* (przymiotnik *branżowy* to w tym wypadku formacja motywowana rzeczownikiem *branża* z omawianego slangu).

Mniej liczną grupę niż neologizmy stanowią zapożyczenia i są to tylko pożyczki z języka angielskiego, które da się podzielić dychotomicznie w następujący sposób:

1) zapożyczenia ze standardowego języka angielskiego, jak *gay-friendly* (← *gay* ‘gej’ + *friendly* ‘przyjazny’), *kesz* (← *cash* ‘pieniądze’), *skate* (← *skateboarder* ‘deskorolkarz’), *snicker / sneaker* (← *sneaker* ‘rodzaj buta sportowego’), *soksy* (← *soks* ‘skarpety’);

2) zapożyczenia z angielskiego slangu gejų⁶⁷, jak *bear* (‘grubszy, owłosiony mężczyzna’), *butch** (‘męska lesbijka’), *coming out / coming-out / comming out* (‘ujawnienie swojej homoseksualności’) ← ang. *coming out of the closet* ← ang. *to come out of the closet, darkroom / dark room* (‘miejsce w lokalach gejowskich, w którym jest możliwość uprawiania seksu’) ← ang. *dark room, drag queen / Drag Queen / ?drag queen* (‘artysta przebierający się za kobietę’) ← ang. *drag queen, drag king / Drag King* (‘artystka przebierająca się za mężczyznę’) ← ang. *drag + king, dyke** (‘lesbijka’), *femme* (‘kobieca lesbijka’), *gejdar / gaydar* (‘umiejętność rozpoznawania osób ho-

⁶⁴ Zob. Grabias 2004: 180.

⁶⁵ *Orkiestra* w tym frazeologizmie jawi się jako neosemantyzm, ale rzeczownik ten nie pojawia się jako samodzielne hasło w analizowanych słownikach slangowych.

⁶⁶ *Mięso* funkcjonuje w odniesieniu do osoby/osób we frazeologizmie *mięso armatnie*, zob. hasło *armatni* w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (Dubisz 2008): fraz. pot. *mięso armatnie* ‘o żołnierzach wysyłanych na wojnę, niemających szans na przeżycie’. Tu jednak warto zwrócić uwagę na jego ujemne nacechowanie.

⁶⁷ Wszystkie wymienione niżej jednostki słownikowe można znaleźć w GLTBSD. Hasła oznaczone gwiazdką należą także do *polari*. W nawiasach podaję znaczenia na podstawie analizowanych wyżej polskich słowników.

moseksualnych') ← *gaydar*⁶⁸, *kamp** ('poza') ← ang. *camp* ← fr. *camper*⁶⁹, *outing* ('ujawnienie czyjejs homoseksualności przez osobę trzecią'), *queer* ('ktoś, kto nie identyfikuje się z żadną płcią').

Robert Biedroń odnotował w obu swoich słownikach także wyraz *broodway* ('miejsce spotkań osób homoseksualnych'), który – jak można się domyślać – jest wynikiem apelatywizacji nazwy własnej *Broadway*⁷⁰.

Można pokusić się o twierdzenie, że poprzez nagromadzenie w słownictwie środowiska homoseksualistów zapożyczeń z języka angielskiego, a w tym przede wszystkim ze slangu angielskich gejų, język, jakim to środowisko się posługuje, staje się czynnikiem unifikującym osoby należące do mniejszości seksualnej bez względu na ich pochodzenie narodowe.

W cytowanych słownikach można zauważyć różnice w definiowaniu tych samych leksemów. Robert Biedroń na przykład zakresy znaczeniowe haseł *bear* i *miś* podane w NS ('grubszy mężczyzna') zawęża w GLS, wprowadzając do ich definicji przymiotnik *owłosiony* ('grubszy owłosiony mężczyzna'). Z kolei *misiek* w MSG to 'gej mający brzuszek', a w KSCziSG – 'gej potężnie zbudowany, albo z nadwagą'. W tym samym słowniku rzeczownik *branża* definiuje się nie tylko jako 'środowisko gejowsko-lesbijskie' (takie znaczenie podaje się w NS, GLS, SLGBTQ), ale także następująco: '**kultura** i społeczność homoseksualna'. Różnie definiowany jest rzeczownik *kryptogej* – w MSG definiowany jest jako osoba, która wypiera z siebie homoseksualizm, a w KSCziSG – jako osoba ukrywająca swoją orientację. *Gejdar* – zgodnie z definicjami podawanymi w słownikach Biedronia – znaczy 'umiejętność rozpoznawania geja', natomiast w KSCziSG definiowany jest jako 'umiejętność rozpoznawania **osób homoseksualnych**' (podobnie definiuje się tam wyrażenie *gej radar*, którego znaczenie w ZG zostało zawężone, por. 'zdolność jaką posiadają geje do rozpoznawania **innych gejų**'). Rzeczownik *homofob* w SH definiuje się za pomocą pojęcia homofobii, a więc **niechęci** do gejų⁷¹, natomiast w definicji tego rzeczownika podanej w MSG mówi się o uczuciu **nienawiści**, por. 'osoba, która nienawidzi gejų'. Robert Biedroń podaje definicję leksemu *przeięty*, w której przypisuje

⁶⁸ Wydaje się, że zapożyczeniem jest także zestawienie *gej radar*. Wprawdzie w GLTBSD nie ma odpowiedniego hasła, ale ang. wyrażenie *gay radar* pojawia się w artykułach hasłowych zamieszczonych tam rzeczowników *gaydar* („term coined from gay + radar” – ‘termin ukuty ze słów gej i radar’; tłumaczenie własne – A.S.D.) i *gadar* („This word is formed from gay + radar” – ‘słowo utworzone z gej i radar’; tłumaczenie własne – A.S.D.).

⁶⁹ W polari *kamp* oznaczał każdego homoseksualnego mężczyznę.

⁷⁰ Być może zapis z dwoma *o* zamiast *oa* jest zwykłą usterką, tzw. literówką.

⁷¹ Por. definicję *homofobii* w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* (Dubisz 2008): „nieracjonalna niechęć do homoseksualizmu i homoseksualistów”.

się mu szeroki zakres znaczeniowy, odnosząc go do **zniewieściałych mężczyzn**, ale nie określając w ten sposób ich orientacji seksualnej, natomiast w KSCz ten sam leksem definiuje się w odniesieniu tylko do **homoseksualistów**. Podobnie rzeczowniki *skate* i *snicker* w słownikach Biedronia definiowane są różnie: w NS jako nazwy młodych chłopaków, a w GLS podane są takie ich znaczenia: *skate* ‘mężczyzna nawiązujący swoim strojem do deskorolkarzy’, *snicker* (lub *sneaker*) ‘mężczyzna noszący sportowe buty, najczęściej adidasy’ (tak samo jest w wypadku wyrażenia *świeże mięso*, por. ‘młode ciało’ w NS i ‘nowa osoba w środowisku’ w GLS).

Większość z haseł zawartych w analizowanych słownikach to nazwy osób, a wśród nich największą liczbę stanowią nazwy mężczyzn homoseksualnych (*a*, *aktyw*, *aktywny*, *arabeska*, *bear*, *cwel*, *czajnik*⁷², *drag queen*, *dres*, *dziadek*, *dziobak*, *gejsza*, *gwiazda*, *homik*, *hotelara*, *koleżanka*, *konkret*, *krypto*, *kryptogoj*, *lahunia*, *lewy*, *misiek*, *miś*, *nasz*, *normalny*₁, *ojciec*, *p*, *pasyw*, *pasywny*, *przezięty*, *siostra*, *skate*, *skórkowiec*, *sneaker* / *snicker*, *mąż*, *u*, *uniwersalny*, *żona*)⁷³ i biseksualnych (*bizon*). Dwie nazwy można odnieść zarówno do mężczyzn homoseksualnych, jak i biseksualnych (*dyskret*, *zonaty*). Mniej jest nazw kobiet homoseksualnych (*butch*, *drag king*, *dyke*, *femme*, *hokeista*, *lesba*, *leska*, *lewa*, *nasza*, *skrytka*)⁷⁴ i nazw, które można odnieść zarówno do gejów, jak i lesbijek (*człowiek z orkiestry*, *świeże mięso*), choć wydaje się, że najczęściej stosuje się je w odniesieniu do mężczyzn. Są też nazwy całego środowiska homoseksualistów (*branża*, *LGBTQ*, *rodzina*). Dwie nazwy odnoszą się do osób transgenderowych (*queer*, *trans*). Jest też kilka nazw osób heteroseksualnych (*heteryczka*, *heteryk*, *homofob*, *luj*, *normalny*₂) i kilka nazw kobiet, które to nazwy nie wskazują na orientację seksualną (*ryba*, *rybka*, *torebka*, *grzebień*, *pedałówka*). Poza tym można wyróżnić: nazwy miejsc (*biwak*, *broodway*, *darkroom* / *dark room*, *klub branżowy*, *lokum*, *pigalak*, *pikieta*), nazwy rzeczy (*adidki*, *kesz*, *soksy*, *YMCA*), nazwy zdarzeń (*coming out* / *coming-out* / *comming out*, *outing*, *przebranżowić się*, *wyautowanie*), nazwy abstrakcyjne (*gejdar* / *gaydar*, *gej radar*, *kamp*, *być z branży*), jedną nazwę imprezy (*branżówka*) i dwa określenia (*gay-friendly*). Nazwami symboli są *fiolet* i *tęczowa flaga*.

Przedstawione słowniczki nie dają pełnego obrazu słownictwa omawianego slangu. Brakuje w nim np. przymiotników pochodnych od niektórych

⁷² W *Miejskim słowniku slangu i mowy potocznej* (<http://www.miejski.pl/>) wyraz ten jest zdefiniowany za pomocą rzeczownika *pedał*, co sugeruje synonimiczność obu wyrazów (nazwa osoby).

⁷³ O nazwach mężczyzn homoseksualnych piszę we wcześniejszym artykule, zob. Dyszak 2012a.

⁷⁴ Nazwy kobiet homoseksualnych (i nie tylko) są przedmiotem innego mojego artykułu, zob. Dyszak 2014.

wymienionych wyżej rzeczowników, jak np. *ciotowski*, *heterycki*, *pedalski*, a przede wszystkim licznych wyrazów i zwrotów nazywających zachowania gejów (np. *przeginać się*, *wyrwać*, *zarwać*) i czynności seksualne (*drutować*, *obciągać*, *ciągnąć druta*, *zrobić laskę*), które stały się tworzywem językowym dla wypowiedzi bohaterów *Lubiewa*⁷⁵.

Paul Baker, chcąc odtworzyć *polari*, który nie był zbyt dobrze udokumentowany, także szukał materiału w słownikach slangowych. Ale *polari* był przede wszystkim zapisany w głowach osób, które go używały, dlatego też badacz ten przeprowadzał nie tylko wywiady z ludźmi, którzy mogli znać ten slang, ale też dawał ogłoszenia w gazetach, by zgłaszały się do niego osoby pamiętające *polari*. Szukał też słów tego języka w artykułach ze starych czasopism gejowskich⁷⁶. Dzięki pracy, którą wykonał ten językoznawca, zażegnane zostało niebezpieczeństwo, że *polari*, ważny – jak się uważa – aspekt gejowskiego dziedzictwa kulturowego, zostanie zapomniany, ponieważ realnie przestał być używany.

Niewątpliwie istnieje potrzeba zapisu także słownictwa polskich gejów⁷⁷, które wyraźnie ewoluuje chociażby ze względu na zmiany pokoleniowe w tym środowisku, co zasygnalizował Michał Witkowski w wypowiedzi jednego z bohaterów *Lubiewa*: „Ale to nie są już **pedały**, tylko **geje**” (Witkowski 2005: 40, podkreślenie moje – A.S.D.), wskazując w ten sposób na zmiany w nazywaniu osób homoseksualnych. Z kolei Robert Biedroń w swoim słowniku gejowsko-lesbijskiego slangu jako słowa, które mogą wyjść z użycia, charakteryzuje rzeczowniki *pikieta* i *pigalak* (ze względu na znikanie nazywanych nimi miejsc), por. „**Pigalak** – miejsce spotkań mężczyzn homoseksualnych w celu znalezienia partnera (np. park, toaleta publiczna). Dziś, ze względu na emancypację gejów **traci na znaczeniu**. *Pikieta* – jak wyżej” (Biedroń 2007: 119, podkreślenia moje – A.S.D.). Także Janusz Omyliński zaliczył *pikieta* do słów wychodzących z użycia, pisząc: „**Z użycia wyszło** już raczej słowo «**pikieta**», które oznaczało miejsce publiczne (najczęściej miejski szalet, albo park), gdzie geje umawiali się na niezobowiązujący,

⁷⁵ Jest to ponad 50 jednostek leksykalnych (zob. Dyszak 2012b).

⁷⁶ Por. wywiad z P. Bakerem (zob. przypis 20).

⁷⁷ Chcąc stworzyć jak najpełniejszy leksykon slangu polskich gejów (co jest moim zamierzeniem), trzeba dokonać analizy nie tylko dostępnych słowników czy *quasi-słowników* (jak te przedstawione w powyższym opisie) i literackich zapisów języka, jakiego używali i używają osoby homoseksualne (czego przykładem jest cytowane tu *Lubiewo*), ale również przejrzeć czasopisma gejowskie, które w Polsce zaczęły ukazywać się w latach 80. XX w., a także odpowiednie portale internetowe, gdzie znaleźć można liczne przykłady wypowiedzi gejów (np. w zamieszczanych tam ogłoszeniach kierowanych do innych gejów).

szybki i anonimowy seks⁷⁸, a przyczyny tego zjawiska upatruje w czatach internetowych, które „okazały się idealną ucieczką, pikietą XXI wieku, dzięki którym w prosty sposób, gej może chociaż zaspokoić w tajemnicy, swoje piętnowane w społeczeństwie seksualne potrzeby” (Biedroń 2007: 119).

Mimo tych zmian slang polskich mniejszości seksualnych spełnia przede wszystkim funkcję spajającą to środowisko⁷⁹ i pozwala na ekspresywne porozumiewanie się osób, które z nim się utożsamiają (świadczą o tym chociażby formacje słowotwórcze, które odznaczają się skrótowością w stosunku do swoich podstaw)⁸⁰. Cechuje go swoista zawodowość (większa część wyrazów i frazeologizmy dotyczą życia osób tworzących tę grupę socjolektalną, mniej jest wyrazów odnoszących się do realiów spoza tego środowiska)⁸¹, natomiast w najślabszym stopniu ujawnia się w tym socjolekcie funkcja utajniania tej komunikacji⁸², chociaż opisane słownictwo może być niezrozumiałe dla osób z zewnątrz. Można jednak pokusić się o stwierdzenie, że owa niezrozumiałość wynika bardziej z językowej zabawy (zabawy językiem), która cechuje opisywany slang (por. np. *czajnik*, *gejsza*, *homik*) niż z celowego ukrywania treści. Ostatecznie zatem język polskiego środowiska LGBT wydaje się typologicznie najbliższy socjolektom o prymarnej funkcji ekspresywnej⁸³.

Literatura

- Anusiewicz Janusz, Skawiński Jacek, 1996, *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa–Wrocław: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Baker Paul, 2002a, *Fantabulosa: A Dictionary of Polari and Gay Slang*, London: Continuum.
- Baker Paul, 2002b, *Polari – The Lost Language of Gay Men*, London: Routledge.
- Biedroń Robert, 2007, *Tęczowy elementarz, czyli (prawie) wszystko, co chciałibyście wiedzieć o gejach i lesbijkach*, Warszawa: AdPublik.

⁷⁸ Adres strony internetowej, z której pochodzi ten cytat, zob. przypis 14 (podkreślenia moje – A.S.D.).

⁷⁹ E. Kołodziejek, nawiązując do pracy E. Sapira *Kultura, język, osobowość*, uznała funkcję socjalizującą (konsolidującą) za najistotniejszą funkcję języka (Kołodziejek 2005: 27).

⁸⁰ Por. Grabias 1994: 128.

⁸¹ Por. tamże.

⁸² O tajności jako cesze wszystkich socjolektów (często uznawanej za ich właściwość konstytutywną) pisze S. Grabias (1994: 135), przypominając ujęcia, w których mówi się także o socjolektach półtajnych i kryptozabawowych.

⁸³ Odwołuję się do układu zaproponowanego przez S. Grabiasa (1994: 139).

- Burska-Ratajczyk Beata, 2004, *Formacje deminutywno-hipokorystyczne i neologizmy jako źródło humoru (na przykładzie „Kolekcji” L. J. Kerna)*, [w:] *Funkcja emocjonalna jednostek językowych i tekstowych*, red. Krystyna Wojtczuk, Agnieszka Wierzbicka, Siedlce: Wydawnictwo AP, s. 29–38.
- Doroszewski Witold, 1927, *Czynnik społeczny i indywidualny w rozwoju znaczeniowym wyrazów*, [w:] *Symbolae Grammaticae in Honorem Ioannis Rozwadowski*, t. 1, Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 19–35.
- Dubisz Stanisław (red.), 2008, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, CD-ROM wersja 3.0, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dyszak Andrzej S., 2012a, *Nazwy męzczyzn homoseksualnych we współczesnym języku polskim*, [w:] *Studia Językoznawcze*, t. XI, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, s. 55–80.
- Dyszak Andrzej S., 2012b, *O socjolekcie gejów (na podstawie powieści Michała Witkowskiego pt. Lubiewo)*, [w:] *Oblicza płci. Język – kultura – edukacja*, red. Małgorzata Karwatowska, Jolanta Szpyra-Kozłowska, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 29–42.
- Dyszak Andrzej S., 2014, *Nazwy nieheteroseksualnych kobiet we współczesnej polszczyźnie standardowej i potocznej*, [w:] *Speculum Linguisticum*, vol. 2, red. Marek A. Iwanowski, Warszawa: BEL Studio Sp. z o.o., s. 45–60.
- Grabias Stanisław, 1994, *Język w zachowaniach społecznych*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Gwozda Mariusz, Krawczak Ewa, 1996, *Subkultury młodzieżowe. Pomiędzy spontanicznością a uniwersalizmem*, [w:] Marian Filipiak, *Socjologia kultury. Zarys zagadnień*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, s. 161–176.
- Jodłowski Stanisław, Taszycki Witold, 1968, *Słownik ortograficzny i przepisy pisowni polskiej*, Wrocław: Ossolineum.
- Kleparski Grzegorz A., 1999, *Kierunki typologiczne w badaniach nad zmianą znaczeniową wyrazów*, „Biuletyn PTJ” LV, Warszawa: Wydawnictwo Energeia, s. 77–91.
- Kołodziejek Ewa, 2005, *Człowiek i świat w języku subkultur*, Szczecin: Wydawnictwo Naukowe US.
- Polański Kazimierz (red.), 1995, *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum.
- Rejter Artur, 2013, *Płeć – język – kultura*, Katowice: Wydawnictwo UŚ.
- Stępnik Klemens, 1993, *Słownik tajemnych gwar przestępczych*, Londyn: Puls Publications Ltd.
- Walczak Bogdan, 2004, *Polszczyzna mówiona mieszkańców miast – opis pełny czy dyferencyjny?*, [w:] *Polszczyzna mówiona mieszkańców miast*, red. Henryka Sędziak, Białystok: Wydawnictwo UwB, s. 25–31.
- Wawrzyńczyk Jan, 2000, *Słownik bibliograficzny języka polskiego*, t. 1, Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Wawrzyńczyk Jan, 2013, *250 tysięcy ciekawych słów. Leksykon przypomnień*, t. 1, Warszawa: BEL Studio Sp. z o.o.
- Witkowski Michał, 2005, *Lubiewo*, Kraków: Korporacja ha!art.

Rozwiązanie skrótów źródeł słownictwa

- GLS – Robert Biedroń, *Gejowsko-lesbijski slang*, [w:] Robert Biedroń, *Tęczowy elementarz, czyli (prawie) wszystko, co chcielibyście wiedzieć o gejach i lesbijkach*, Warszawa 2007.
- GLTBSD – Andrej Koymasky, *GLTB Slang Dictionary*, <http://andrejkoymasky.com/lou/dic/dic00.html>.
- KSCziSG – Janusz Omyliński, *Kod seks-czatów i slang gejów. Tajemny język branży*, <http://natemat.pl/4759,kod-seks-czatow-i-slang-gejow-tajemny-jezyk-branzy>.
- MSG – *Mały słowniczek gejowski*, <http://zapiskigeja.blox.pl/2011/01/Maly-sloowniczek-gejowski.html>.
- NS – Robert Biedroń, *Nasz slang*, <http://robertbiedron.blog.onet.pl/Nasz-slang,2,ID148987687,n>.
- SH – *Słownik homoseksualistów*, http://forum.gazeta.pl/forum/w,210,2955534,2956607,Sloownik_homoseksualistow.html.
- SLGBTQ – *Słownik LGBTQ. Żebyście wiedzieli o czym mówią w branży*, http://warszawa.gazeta.pl/warszawa/1,34889,8148024,Sloownik_LGBTQ_Zebyście_wiedzieli_o_czym_mowia_branzy.html.
- SPPzŻGiL – *Słownik podstawowych pojęć z życia gejów i lesbijek*, http://homogwiadzy.eii.com.pl/art-2009-11-sloownik_geja_i_lesbijki.html.
- ZG – *Zapiski geja*, http://zapiskigeja.blox.pl/tagi_b/161927/sloownik-gejowski.html.

Strony internetowe

- http://atleb.tripod.com/ordbok/queer_slang_in_the_gay_90s.htm
- <http://culture.pl/pl/dzielo/pawel-leszkowicz-art-pride-polska-sztuka-gejowska>
- <http://homiki.pl/index.php/2007/11/pedalski-samobj-jzykowy/>
- http://homogwiadzy.eii.com.pl/art-2009-11-sloownik_geja_i_lesbijki.html
- <http://natemat.pl/4759,kod-seks-czatow-i-slang-gejow-tajemny-jezyk-branzy>
- <http://odps.org/glossword/index.php?a=index&d=8>
- <http://pl.wikipedia.org/wiki/Camp>
- <http://queer.pl/news/191755/gejowski-jezyk-na-wymarciu>
- <http://ru.wikipedia.org/wiki/ЛГБТ-слен>
- <http://thoughtcatalog.com/nico-lang/2013/09/51-gay-slang-phrases-youve-never-heard-before>
- http://www.homopedia.pl/wiki/Japoński_slang_LGBT
- <http://www.ling.lancs.ac.uk/profiles/Paul-Baker>
- <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/paulb/polari/home.htm>
- <http://www.miejski.pl/>
- <http://www.polarimagazine.com/interviews/paul-baker-interview>
- <http://www.wsjp.pl/>

ON THE LEXIS OF THE SOCIOLECT OF SEXUAL MINORITIES

Homosexual, bisexual, and transgender persons (collectively labelled sexual minorities) have created a characteristic sociolect, whose most conspicuous aspect is its lexis. The major criterion for identifying the words and expressions of the sociolect in relation to standard Polish is the former's differential nature with regard to the latter. The present study collects and characterizes the otherwise dispersed lexis of the sociolect. Within the lexis, the most numerous group are (semantic and word-formational) neologisms, while (internal and external, esp. English) borrowings are not so frequent. It is concluded that the slang of Polish sexual minorities has above all an integrating function and facilitates expressive communication among the members of the group. It is also "professional", in a certain understanding of the term, while its weakest function is that of blocking out-group communication.

KEY WORDS: sociolect, slang, sexual minorities, neologims, borrowings